

A LÉPCSO.

AZ ORVOSPROFESSZOR mélyen aludt. Álmában sötét utcán ment egyik barátjával, aki egy kapu előtt hirtelen megállott.

— Ide bemegyünk — mondotta.

Befordultak a kapun. Barátja aztán egyszerre eltűnt valamilyen ajtó mögött. Magára maradt.

Egy ideig várt és hallgatódzott. Idegenszerű lett a csend. Elindult a folyosón. Ment előre. Mintha valakit keresne, de nem tudta, kit. Ugy rémlett neki, hogy a fel nem tett kérdésre valahonnan egy hang felel:

— A harmadik emeleten van . . .

Ment tovább. Váratlanul egy lépcső elé ért. Ez vitt a harmadik emeletre.

A lépcső tágas, homályos helyiség közepéből indult felfelé. Különös, szinte a végtelenbe nyuló vas csigalépcső volt. Minden támaszték nélkül meredt fel a magasba. Nem lehetett látni, hova vezet, hol végződik. Fenn elnyelte, magába temette a homály.

A professzor rémülettel nézte ezt a soha nem látott, mégis ismerősnek tűnő alkotmányt.

— A lépcső . . .

Szíve szabálytalanul kezdett kalapálni. Mintha rémületén keresztül derengene az a tudat, hogy csak álmodik, hogy megint itt van a sokszovisszatérő borzalmas álm, amelyből hideg verejtékkal borítva szokott feljedin.

. . . A professzornak szívbaja van. Megállapította a tünetekből. Egyik híres kollégája is megmondta neki. Olyan őszinteséggel, ahogyan orvosok beszélgetnek egymás között valamelyik betegükről. Mintha konziliumot tartottak volna ketten egy harmadik személy felett, úgy dobálta az orvosi műszavakat.

Kímélnie kell magát, ezt ajánlotta neki. De most nem lehet. Még nem. Híres ember, rendelőszobáját valósággal ostromolják, egymást taszigálva hordják hozzá a pénzt. Most még nem lehet ennek a pénzfolyamnak zsilipjeit elzárni.

Családja nincs, de ott van özvegy édesanyja meg a testvérei. Jönnek tőlük a pénzkérő levelek: Te adhatsz, neked van, te könnyen keresed!

Zihálva, fáradtan, a kimerültség verejtékével az arcán dolgozik egész nap. Sokszor késő éjtszakáig. Egyik cigarettáról a másikra gyujt, azzal ostorozza szívét, amely közben ki-kihagy egy taktust, mintha már unná a munkáját.

Nehéz napok után kimerülten dől az ágyba. Kábult, mély álomba süllyed. Ilyenkor azután meg-megjelenik álmában egy lépcső. És ő érthetetlen kényszerben vonszolja magát felfelé ezen a lépcsőn elakadó lélekzettel, lázasan dolgozó szívvel. És nincs tenyérnyi ablak, melyen át friss levegő áradna be hozzá; nincs megállás, nincs pihenő.

Egész élete nem volt egyéb, mint meredek lépcsők járása. Ennyi volt. Diákkorában éjjel tanult, nappal házakhoz járt tanítani, Sietve rőtta a lépcsőket, elfuló lélekzettel nyitott be jómódú, lusta tanítványaihoz.

Mindig felfelé tört, a szegénység meg húzta visszafelé. Mint valami lerázhatatlan terhet, cipelte a szegénységet.

Az emberek rosszak voltak hozzá. Utjába állottak. Belekapaszkodtak, visszatartották, elcsüggesztették. Ő pedig csak tépte magát előre.

Olthatatlan vágyak laktak benne. Akármit ért is el, sohasem volt megelégedve, az eredményekből újabb célok nőttek ki. Nem tudott megelégedetten, megállapodva visszatekinteni.

Mintha arra lett volna teremtve, hogy egész életében fárasztó lépcsőket járjon, amelyek nem vezetnek be nyugodt, meleg szobákba, nem végződnek csendes otthonokban, hanem csak nyúlnak felfelé, fel a sötét végtelenségbe.

Kora reggeltől késő estig dolgozott, törte magát s utána a fáradt álomban megjelent előtte a lépcső, mint valami üldöző rém, mindig más alakban, mindig új gyötrelmet hozva.

Almaiban ezt a lépcsőt járta szédülő fejjel, szívdobogva. Irtózott tőle, de azért csak ment rajta felfelé borzadva, engedelmesen, mint a halálraitélt a vérpadra.

Néha gyönyörű széles márványlépcsőn indult s csak mikor már szédítő magasságban volt, vette észre, hogy szétporlad lába alatt a kemény márvány, düledező romokon jár és keze kétségbeesetten kapkod az ingadozó korlát után.

Máskor leégett ház üszkös gerendái között vezetett a lépcső. Minden recsegve-ropogva omlott össze alatta. És ő halálverítékezve ment feljebb, egyre feljebb és nem tudott megfelelni a kínzó kérdésre: mit keres, hova megy?

Valamelyik betegéhez hívták álmában. Súlyos az eset, sietni kell. A lépcső hajladoxni kezd alatta. De nem fordulhat vissza, valami hajtja előre, a kötelesség vagy valami más, egy kegyetlen démon, aki nem szánja meg a reszkető embert.

Sokszor álmolta azt is, hogy valami lakásba vezet fel az iszonyú lépcső. Meredek emelkedésében itt is, ott is hiányoznak a fokok. Át kell vetnie magát a hézagok nyílásain, emberfeletti erővel kell felkapaszkodnia. Alatta hideg, ásitó mélység. Visszanéz és kúszik tovább. Végre fenn van. Nem zuhant le... De mit ér. Ugyanezt az utat kell majd holnap is megtennie, holnapután is, mindennap... Nincs menekvés, hiszen ez a lépcsőrom kapcsolja őt össze a világgal.

Életében egyszer szeretett. De szegény boldogságának legszebb perceiben is érezte, hogy nem tud szívéhez férközni annak, akit szeret. Valami mindig közöttük állott. Valami legyőzhetetlen messzeség.

Akkoriban hozzá járt álmaiban ezen a lépcsőn. Remegve indult, félt a szörnyű úttól, mégis ment avagy hajtotta előre a kínok felett is. A lépcső tetején ott állott szerelmese. Mosolyogva állt és várta és hívta. Szépsége beragyogta a lépcső homályos, komor aknáját és keze rejtélyesen intett le hozzá a mélybe. Ő pedig lélekszakadva rohant a vég nélküli gyötrő emelkedésben. Csak egyszer juthatna el hozzá, csak egyetlen egyszer! Aztán mit bánja, ha a lépcső és vele az egész világ romokba omlik össze!

Sohasem jutott fel. Mindig megisméltődött ugyanaz. Mikor már majdnem elérte, hirtelen mélységbe zuhant: feneketlen mélységbe és ott ébredt az ágyban, könnytől nedves párnáján.

... Most megint itt a lépcső! Itt van, egész könnyörtelen iszonyatával s mint valami merev katonai vezényszó hangzik a fülébe:

— A harmadik emeleten van!

Megindul a lépcső-golgotán. Néz felfelé. A lépcső beleolvad a homályba és nem látni a végét.

Érzi — mint mindig — hogy jobb volna visszafordulni. De nem lehet. Hogy miért nem, arra sohasem tud feleletet adni. Arra sem, hogy mit keres odafenn? Mennie kell, mint ahogyan az ember az élet útját járja anélkül, hogy tudná, hova vezet!

Valami ellenséges hatalom hajtja előre. Ellenállhatatlan, néma. Nappal nem bírna vele, de álmában, mikor tehetetlen, rácsap és gyötri.

Megy felfelé. Közben olyasmit érez, mintha a szívébe vasszigony volna beleakasztva. Annál fogva húznák visszafelé...

A lépcső inog, hajladozik ide-oda. Borzadva érzi, hogy ő is inog, lassan tántorog a lépcső mozgása szerint. Görcsösen kapaszkodik a korlátba. De a korlát nem áll ellent, behorpad, enged és neki mégis vonszolnia kell magát felfelé.

Olyan magányosan, reménytelenül járja ezt a lépcsőt, mintha senki semmi sem volna a világon, csak ő egyes-egyedül meg ez a kegyetlen vasszörnyeteg, amely szívja magába, mint a kigyó a megrémült, vergődő madarat.

Segítségért akar kiáltani. Száján nem jön ki szó, csak fuldokló hörgés.

Végre! ... Nincs már egyedül. Fenn megpillantja a lépcső végét. Halavány világosság dereng. És — egy ember áll ott. Az arcát nem látja. Nem tudja, kicsoda, de érzi, hogy ez az, akit keres, akiért ezt az utat megtette.

Már majdnem felért. Egy kéz nyúlik feléje. Erős, biztató férfikéz.

A roskadó, ingadozó lépcsőn új erővel indul felfelé. Szólni nem tud, csak integet. És amaz onnan fentről jönni kezd feléje és lehajol hozzá. Mohón kapja el kinyújtott kezét.

A kéz megragadja és kezdi felfelé vonni.

De a lépcső nem engedi el áldozatát. Ide-oda himbálódzik, mintha ki akarná ragadni a mentő kézből.

Küzdenek egymással : a lépcső-szörnyeteg és a szabadító.

Érzi, hogy a lépcső lesz a győztes. A kéz szorítása gyengül.

Most — hirtelen elereszti és ő keresztülbukik a lépcső korlátján. A levegőbe kap és aláhull a sötét mélységbe.

Felébred. Összetörve fekszik az ágyán, mintha valóban szédítő magasságból zuhant volna oda.

Körülnéz. A homályban a bútorok elmosódott körvonalai látszanak.

Végigsimítja verejtékező homlokát.

— Álom volt — gondolja. — Mint máskor.

Pillanatra megkönnyebbülés szállja meg. Nagyot sóhajt.

Szíve megszámlálhatatlan gyorsasággal ver, de nagyon gyengén. Tekintete iparkodik belekapaszkodni az alig kivehető tárgyakba. Egyszerre csak valami jeges rémület csap le rá. Ébren van és most újra érzi, hogy hull alá a feneketlen mélységbe. Valami csodálatos, kristálytisza világossággal látja az esze, hogy ez nem álom. A füle zúg, tekintete alól kisiklanak a tárgyak. Vak sötétség borul szemére.

Kiáltani akar. A torka, nyelve mozdulatlan, mintha kőből volna kifaragva. Kétségbeesetten akar megkapaszkodni valamiben, de lanadt ujjait nem tudja összekapcsolni.

Szíve néhány szabálytalan, riadt ütemet ver és ő elernyedve engedi át magát a nagy mélységbehullásnak.

Vitnyédy Pál.

A MŰVÉSZ TERVEI.

*Homály volt, mert az ég színét
eltakarták a lombok.*

*Csak néha láttam fent a kék
hullámú égkorongot.*

*Mentem a fák alatt s a fák
szeme szívembe látott:*

*úgy néztek rám, mint ősapák,
jószívű óriások.*

*S ebben a templomi setét
csöndben, amelyet éj fea,*

*itt és ott sárga lámpaként
nagy sárga lombok égtek.*

*A lég hideg volt és a föld
alattuk kékbe játszott . . .*

*S lelkem egy mély sóhajba tört:
«Mit akarnak e lángok?»*

*Mentem az úton csüggeleg,
járván e néma estel,*

*s szemeim a holt levelek
formáin révedeztek.*

*Olyan művészi volt a rajz,
mint ércbe véselt álom,*

*s a szél ezer rajzot kavart
keresztül a haláron.*

*Itt és ott sárga lámpaként
nagy sárga lombok égtek,*

*temetői lámpájaként
a porladó művésznek,*

*akül egy gondolat a mély
homok csöndjébe vitt,*

*s a szél táncolva szórja szét
illhagyott terveit.*

Gulyás Pál